

Επετειακή εκδήλωση για τη συμπλήρωση 70 ετών από την υπογραφή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Αθήνα, 04.11.2020)

Χαιρετισμός του Προέδρου της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και Αναπληρωτή Υπουργού Εξωτερικών Μιλτιάδη Βαρβιτσιώτη

Εξοχότατη κα Πρόεδρε της Δημοκρατίας,

Αξιότιμη κα Γενική Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, αγαπητή Marija,

Αξιότιμε κε Πρόεδρε της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, αγαπητέ Rik

Αξιότιμε κε Πρόεδρε του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αγαπητέ Robert

Αξιότιμη κα Επίτροπε των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αγαπητή Dunja

Αξιότιμε κε Πρόεδρε της Βουλής των Ελλήνων,

Αξιότιμοι κύριοι Υπουργοί,

Κυρίες και Κύριοι,

Με ιδιαίτερη τιμή και χαρά σας καλωσορίζω απόψε στην εκδήλωση που διοργανώνει η Ελληνική Προεδρία της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, προκειμένου να τιμήσει μια μεγάλη επέτειο: τη συμπλήρωση 70 ετών από την υπογραφή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η 4η Νοεμβρίου 1950 είναι μια ιστορική μέρα για την Ευρώπη. Γιατί αποτυπώθηκε σε ένα κείμενο η ψυχή και η βαθύτερη ουσία της.

Η Ευρώπη δεν είναι μόνο ένας γεωγραφικός χώρος ή ένας χώρος οικονομικά οριοθετημένος, που προσδιορίζεται μόνο με όρους κρατικής οργάνωσης και βέβαια δεν περιορίζεται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ευρώπη είναι ένα σύνολο Αξιών. Ένας τρόπος ζωής θεμελιωμένος στις διαχρονικές Ανθρωπιστικές Αρχές.

Καρδιά της Ευρώπης είναι οι ιδέες που πρεσβεύει: Η αξιοπρέπεια, η ελευθερία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η ανεκτικότητα και η αλληλεγγύη.

Μοναδικό της σύνορο, ο σεβασμός στην αξία και τη μοναδικότητα του Ανθρώπου.

Και πεμπουσία της, η μακρά παράδοση προαγωγής της Δημοκρατίας, του Κράτους Δικαίου και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Ο σεβασμός στον Νόμο δεν είναι μια παράδοση ξένη στην Ελλάδα.

Σε αυτό τον τόπο, ο Ηράκλειτος είπε ότι “ο λαός πρέπει να υπερασπίζεται τον Νόμο όπως τα τείχη της πόλης”.

Σε αυτό τον τόπο, γεννήθηκε και άνθισε η Αθηναϊκή Δημοκρατία, θεμελιωμένη στην ισχύ του Νόμου, που καθιστά τους πολίτες ίσους ενώπιον του.

Σε αυτό τον τόπο, αποκρυσταλλώθηκε η πανανθρώπινη διάσταση των Νόμων ήδη από το πρώτο Σύνταγμα της Επιδαύρου (Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος) το 1822, όπου ρητά μνημονεύτηκε ότι «Όλοι οι Έλληνες εἰσιν ὅμοιοι ενώπιον των νόμων άνευ τινός εξαιρέσεως... ὅσοι ἔξωθεν ελθόντες εἰσίν ὅμοιοι με τους αυτοχθόνους κατοίκους ενώπιον των Νόμων», καθώς και ότι «χρέος και φροντίς ημών πρώτη είναι η ακριβής εκτέλεσις των Νόμων, οι οποίοι εγγυώνται την τιμήν, ζωήν και ἰδιοκτησίαν ὅλων των κατοίκων της ελληνικής επικράτειας».

Ήταν ένα από τα πιο δημοκρατικά, φιλελεύθερα, ριζοσπαστικά και προοδευτικά Συντάγματα της εποχής του, μπολιασμένο με τις μακραίωνες κατακτήσεις του ευρωπαϊκού πνεύματος. Ήταν μία έκφραση της ανάγκης των προγόνων μας να βρεθούν συνοδοιπόροι με τις Ευρωπαϊκές εξελίξεις αφήνοντας πίσω την ανομία της Ανατολής. Ήταν σχεδόν σε ευθεία νοητή γραμμή ταυτισμένοι με τη Magna Carta και τη Γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Έτσι λοιπόν καθιέρωσαν ρητά τη Λαϊκή Κυριαρχία, τη Διάκριση των εξουσιών, τον Κοινοβουλευτικό Έλεγχο και κατοχύρωσαν τα θεμελιώδη Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Και, τέλος, η Ελλάδα έγινε ένα από τα πρώτα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και μία από τις πρώτες χώρες, που επικύρωσαν την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, συνεχίζοντας αυτή τη μακραίωνη κληρονομιά.

Αυτός ο προσανατολισμός της χώρας δεν αναστράφηκε ουσιαστικά ποτέ, παρόλο που δοκιμάστηκε σοβαρά σε οριακές περιστάσεις. Όπως το 1969, που η Ελλάδα έγινε η μοναδική χώρα που κατήγγειλε τη Σύμβαση και αποχώρησε, λίγο πριν την υιοθέτηση

καταδικαστικής απόφασης σε βάρος της. Είναι η γνωστή «Ελληνική Περίπτωση» (“The Greek Case”), σε σχέση με την οποία θα μοιραστούμε μαζί σας σε λίγη ώρα ένα ενδιαφέρον ντοκιμαντέρ.

Ήταν όντως μια δύσκολη στιγμή για την Ελλάδα, που δε συνάδει με τη βαθιά φιλοευρωπαϊκή της τοποθέτηση. Γι' αυτό, με την Αποκατάσταση της Δημοκρατίας το 1974, η Ελλάδα έσπευσε να επιβεβαιώσει εκ νέου την πίστη της στην ευρωπαϊκή δικαιοταξία, επικυρώνοντας για δεύτερη φορά την ΕΣΔΑ.

Αυτό το σύστημα προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κλονίζεται σήμερα από νέες προκλήσεις, που καλούν σε διαρκή επαγρύπνηση για τα κεκτημένα της ΕΣΔΑ.

Πριν απ' όλα, η τρέχουσα πανδημία, που απειλεί όχι μόνο τις ζωές μας, αλλά και τις Δημοκρατίες μας. Τους τελευταίους μήνες, εφαρμόστηκαν σοβαροί περιορισμοί των θεμελιωδών ελευθεριών, κορυφαίοι κρατικοί θεσμοί δοκιμάστηκαν, οι ανισότητες γιγαντώθηκαν. Η απάντησή μας ως Ελληνική Προεδρία της Επιτροπής Υπουργών ήταν σαφής: Η ζωή και η δημόσια υγεία βρίσκονται στην κορυφή των προτεραιοτήτων. Για πρώτη φορά η ανθρωπότητα πρόταξε την προστασία της δημόσιας υγείας από την συνέχιση της οικονομικής δραστηριότητας. Εμείς σε αυτή τη δοκιμασία αναλάβαμε το ηθικό βάρος να αναδείξουμε το αληθινό περιεχόμενο των αρχών και αξιών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Δημοκρατία, το Κράτος Δικαίου και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα δεν μπορούν ποτέ να αποτελούν παράπλευρες απώλειες μιας υγειονομικής κρίσης. Όσο κι αν ο covid-19 επηρέασε τον τρόπο ζωής μας, δεν επιτρέπεται να αλλοιώσει και τις πρωταρχικές μας αξίες.

Εξίσου μεγάλη πρόκληση αποτελούν σήμερα οι θρησκευτικοί φονταμενταλισμοί, που αναδύονται, δηλητηριάζοντας τις σύγχρονες κοινωνίες με κηρύγματα μίσους και πράξεις τυφλής βίας. Μετά τις πρόσφατες τρομοκρατικές ενέργειες στη Γαλλία, προχθές στη Βιέννη έλαβε χώρα άλλη μία αποτρόπαιη επίθεση. Καταδικάζουμε απερίφραστα, εκφράζοντας σε όλα θύματα και τις οικογένειές τους την αλληλεγγύη μας ως Έλληνες και Ευρωπαίοι. Και είμαστε σαφείς: ο θρησκευτικός φανατισμός δεν έχει θέση στις ανοιχτές κοινωνίες της Ευρώπης. Μιας Ευρώπης ταυτισμένης στη συλλογική συνείδηση με τον σεβασμό όλων των θρησκευτικών αντιλήψεων, την ελευθερία έκφρασης και την ανοχή στη διαφορετικότητα. Αυτές τις κορυφαίες αξίες της η Ευρώπη δε θα πάψει να τις υπερασπίζεται. Αδιαπραγμάτευτα, συντονισμένα, ενωμένα, απέναντι σε κάθε απειλή, που ναρκοθετεί το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών.

Αποφασιστική είναι και η στάση που καλείται να τηρήσει η Ευρώπη απέναντι στις προκλήσεις της μετανάστευσης. Δεν είναι μόνο ο πλούτος της που θέλουν να απολαύσουν όσοι αναζητούν στην Ευρώπη καλύτερες συνθήκες ζωής, αλλά αυτό που αντιπροσωπεύει: την ανοιχτή οικονομικά και πολιτισμικά κοινωνία, την ενσωμάτωση και τις ίσες ευκαιρίες, την ανθρωπιστική κουλτούρα και την κοινωνική κινητικότητα. Αυτό όμως, δε σημαίνει ότι η Ευρώπη θα νοθεύσει τις αξίες πάνω στις οποίες οικοδομήθηκε, για να συγκεράσει τις διαφορετικές πολιτισμικές επιρροές. Εκπτώσεις δεν μπορούν να γίνουν στον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου, στην ισότητα των φύλων ή στην προστασία της υγείας από επικίνδυνες φυλετικές και οικογενειακές παραδόσεις. Θρησκευτικοί νόμοι που υποβαθμίζουν το αστικό δίκαιο υπονομεύοντας κεκτημένα δεκαετιών δεν είναι βιώσιμοι στις ευρωπαϊκές κοινωνίες του 21ου αιώνα.

Το ίδιο ισχύει και για ευρωπαϊκές χώρες, των οποίων οι κυβερνήσεις διολισθαίνουν στην εργαλειοποίηση των δημοκρατικών θεσμών και δεν μεριμνούν θετικά για την προστασία των πλέον ευάλωτων πολιτών και μειονοτήτων (βάσει φύλου, φυλής, ηλικίας, εθνικότητας, γλώσσας, θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου). Τέτοιες συμπεριφορές πρέπει να αποδοκιμάζονται πολιτικά. Η Ευρώπη δεν έχει την πολυτέλεια να θυσιάσει το κοινωνικό της κεκτημένο, ειδικά σε καιρό κρίσεων.

Μια τελευταία πρόκληση για την Ευρώπη του αύριο είναι και τα φαινόμενα λαϊκισμού και παραπληροφόρησης, που δοκίμασαν τα πολιτικά συστήματα παγκοσμίως. Στην ηπειρωτική Ευρώπη παρακολουθήσαμε την άνοδο αντισυστημικών, λαϊκιστικών και εξτρεμιστικών κομμάτων. Πέρα από τον Ατλαντικό δοκιμάστηκε η σταθερότητα των θεσμών διακυβέρνησης και κυριάρχησαν η πόλωση και η εσωστρέφεια. Η Ευρώπη καλείται να κινηθεί τόσο προς το εσωτερικό της, αντιμετωπίζοντας τα κοινωνικά προβλήματα που οδηγούν τους πολίτες σε αμφισβήτηση του συστήματος αξιών όσο και “προς τα έξω”, προβάλλοντας την ισχύ του Διεθνούς Δικαίου ως μέσου επίλυσης των διαφορών με στόχο να εδραιωθεί η ασφάλεια, η ανεξαρτησία, η εθνική κυριαρχία.

Κυρίες και Κύριοι,

Λίγο πριν τη λήξη της Ελληνικής Προεδρίας της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, τολμώ να δηλώσω υπερήφανος. Γιατί, παρά τους περιορισμούς της πανδημίας, προτάξαμε τις θεμελιώδεις Αρχές του Συμβουλίου κι επικοινωνήσαμε το όραμά μας για την Ευρώπη της περισσότερης και ποιοτικότερης Δημοκρατίας.

Καθιερώνοντας για πρώτη φορά στην ιστορία του θεσμού την Ψηφιακή Προεδρία- τη γνωστή σε όλους πλέον E-Chairmanship- καταφέραμε να επικοινωνήσουμε ευρύτατα το όραμά μας για την Ευρώπη της περισσότερης και ποιοτικότερης Δημοκρατίας. 4 Υπουργικές Σύνοδοι, 47 τηλεδιασκέψεις, 5 Διεθνή Διαδικτυακά Συνέδρια, 6 διαδικτυακές ημερίδες, 10 διαδικτυακές συζητήσεις με προσωπικότητες εγνωσμένου κύρους από την Ελλάδα και το εξωτερικό έφεραν το θεσμό του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου πιο κοντά στις Ευρωπαϊκές Κοινωνίες κι άφησαν το δικό τους στίγμα στην ιστορία του Οργανισμού.

Σήμερα αφήνουμε τη δική μας παρακαταθήκη, ένα νομικό και πολιτικό κείμενο Αρχών για τη θωράκιση της Δημοκρατίας, του Κράτους Δικαίου και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε καιρό κρίσης από τις επόμενες γενιές. Δυστυχώς, ο Οδικός αυτός Χάρτης, αν και επικαιροποιεί και αναζωογονεί το πνεύμα της Σύμβασης που τιμούμε σήμερα, δεν κατέστη εφικτό να υιοθετηθεί τελικά ομόφωνα.

Κι αυτό είναι κάτι που οπωσδήποτε πρέπει να μας προβληματίσει.

Όπως και η εκπεφρασμένη επιθυμία ορισμένων κρατών να αποχωρήσουν από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για τη βία κατά των γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία, που θα μου επιτρέψετε να καταδικάσω ρητά. Οι ενέργειες αυτές υπονομεύουν τη συνεισφορά του Οργανισμού μας και αποδυναμώνουν την ίδια την Ευρώπη ως χώρο και σύστημα Δικαίου.

Τέλος, επιτρέψτε μου μια αναφορά σε μια ακόμη κληρονομιά της Ελληνικής Προεδρίας στον Οργανισμό, το Παρατηρητήριο για τη Μελέτη και τη Διδασκαλία της Ιστορίας.

Εμείς, ως Έλληνες, έχουμε ταλαιπωρηθεί αναμετρώμενοι με αλυτρωτισμούς, φανατισμούς γειτόνων και απόπειρες παραχάραξης της ιστορικής αλήθειας. Πιστεύουμε ότι η μελέτη της Ιστορίας δεν πρέπει να διχάζει τους λαούς, αλλά να τους ενώνει. Να οδηγεί σε συγκλίσεις και όχι συγκρούσεις. Να δημιουργεί πολίτες ενήμερους, με συνείδηση των ιστορικών τους καταβολών, αλλά χωρίς φοβικά σύνδρομα για μια διαφορετική ανάγνωση της ιστορίας.

Κυρίες και Κύριοι,

Ζούμε σε μια εποχή αδιάκοπης αβεβαιότητας και συλλογικών μεταβάσεων.

Τα πρωταρχικά σταθερά σημεία αναφοράς που έχουν ανάγκη οι Ευρωπαίοι δεν μπορεί παρά να είναι οι Αξίες που αποκρυσταλλώνει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Κιβωτός του νομικού μας πολιτισμού. Αυτή, με τα Πρόσθετα

Πρωτοκόλλα και τις λοιπές Συμβάσεις, γίνεται όχι μόνο ασπίδα απέναντι στις προκλήσεις, αλλά και καύχημα και κίνητρο για να γίνει η Ευρώπη ένα πραγματικό “σπίτι” για όλους τους Ευρωπαίους, όπως ακριβώς είχαν οραματιστεί και οι Πατέρες της Ευρώπης την επαύριο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Σας ευχαριστώ πολύ.